

ПРЕЗИДЕНТ-БИЛЕ БИР ШАК

ТЕЛЕКОРҮКЧҮЛЕР-БИЛЕ ДОРТ ЧУГАА

(Эгеиз 1-ги арында).

Оон-биле калы корум-чурум камгалаар уждурду ооган-нарнын чамдык ажылдакчы-ларын аана бир языы хамаарылгалды бооп, шыңгы, хоойлу сугаар демсел чоруд турбурже, ол бузуттуг чүүлдерин үлдүгдүкчүлүгү аайнда барып тура-рыны айтыр чугула. Ша-кынчаар, Кызыл хоорайга Р. Мамедов, Ф. Бабаев олар-га хамаарышты оттуган кеземче херзон истекчи Волков, бистинче Кызыл чурттуг Волков, соксаткан. Мону оон-даа уламчыл болур. Оон-даа арттыр, ол херек үлдүгдүкчүлүгү, ооданга канчаар хөдөлүп турганын үлдүгдүкчүлүгү тырттырган турган. Чүг болганый? Бирээле, хе-ректин соксаткан каан, ийде, херек (докмент) боду чиле берген, үште, демги киноленте бир-ле билимден арткан кижилерин дуузын-биле ба-за чыткен. Мабия структураларын холбажын, кат-тышты туварынын херезизи бо шыкжалы.

— Автомашналарга болгаш өске-даа бараанарга тускай сорулгалды облдгикалар-биле чүг бооп турар ирги? 1993 чылдың төнчүзүгө чедир оларын-биле салгалажышкын кылдыр дээр болгай.

— Бистин Россия Федерациянын ол салгалажышкынын боттандырыр чегей-ле боор. Чүгө дээрже ашка байдалы аажок берге, ол ам чок. Федерациянын Чазак чүгө эртен чыткан августта дужааттында тараа, эът, өске-даа продукттар дээрже калып аштыга 300 мил-лиард рубль өрелди. Россиянын ниити өрөш — 47 трил-лион рубль чок тувар. Ын-чангаш бо талазы-биле эки чүгөдөгө кынарны берге, — Калып-даа айтырларга харылаар мен дээр болгай Силер. «Тыванын аныктары» солунга Тывада Ооржакка, чүдүр, ону бурганчалар чорук өгөлөн дээр уткалыг чүдү үгөн. Ону номчан Силер бе, аана хамаарылгалар кандыгы?

— Ооржак биле Бичелдей бистин өндүр адларынвс дээр чор бе, ындаг чүдүлү ном-чан мен. Ол менээ хамаар-жып болур бе дээрин чон көрүп тур йнаан. Бодумун сугулда мурунчу програм-мада, бири элметге, демо-кратияны камгалаар мен деп айткан мен. Мээр програм-маны катеп көрүп көрүр: демократия, демократия база катеп демократия-ла болгай. Бистин Конституцияга чан-гыс кижинин хемчээл чон эр-екачтыгын, чангыс кижиге чүдүр чорукту — бодурбс учурду чүдүр салдыган. Чүгө? Президент албан-дуузалы сонгулдагы, эрге-чагырга алаанга үстүнге чедир база сонгулдагы, өчтөч бээр ху-дүлүгдиги, чыл санында. Президиент парламент, чон мурунчу бодунун ажил-чоруду-лганын дугайында илеткен ту-рар. Бодун кандыг-даа эки

кжи кылдыр көргүзүскер болза, ол бекденмас, ол кан-дыг-даа — өскелерин мурун-да, чонун караанда. Ынчалза-даа ол дээрже Президиент эрге-чагырга чок болур дээр эвес шыкжалы. Демо-кратия деп чүл, чангыс кижини эрге-башкарлыга деп чүл дээрин аңгылап, душтү-руп билдир чугула. Президент эрге-чагырганы быжылгаар учурагус бис. Чүгө дээрже Президиент чүгөсүкчи эрге-чагырга-ны, Часаакты удурут-башкарып турар. Ынчангаш эргежок чугу-ла аларган таварылгаларда шыңгыгөтөргө, эрге-чагырганы ажилгаар апар.

Чамдык улус, ылангыя аныктар, шупту кижилер — Президент-даа, кем-херек үлдүгдүкчүлүгү дөмөй деп билди турар хеврилги. Кайзы-даа хамаатылар дээр шыккаш аан. Ынчалза-даа бирээзи чүгө кара-байында үнүп келген динжи, а өскөзи бугу назы-нында карак-кызыл ажилдап келген болган ону бугу чон сонгул алган болгай. Хамаа-тылар болуру-биле деч эргелиг болбайн аан, а харысалга, ажил-чорудулазын аайы, кылдып турар ажилдын хемчээ-ли дөмөй эвес. Тыва күрне тургузуун быжылгаар дээр болза, Президентини эрге-чагырганын быжылгаары чугу-ла.

— Баз бир эрбинин болгу дег айтыр. Дамчыр чугаа чуга-ла, бири удурутчулар-га-даа, күрнесерге-даа, рес-публикаларга-даа хамааржып болур болгай. Кызылдан Бед-дик-оол Донгак мыйгыт ай-тыр салып турар кижилер: Москвага Федерация Чөүлө-ленин бири сессиянын үе-зинде Ооржак биле Бичелдей аргаалап алган чогушкан, Президент Дээр Хурал Дар-газын эттеп алган деп дамчыр чугаа келген. Ол шын ирги бе? — (Каттаргаш).

— Ынчалдыр хары. Каадыр-оол Алек-сеевичини эттерин-даа берге боор, ол менден аныак, каш-пай-ла болгай. Ажы-биле чугаалаар чүгө болза, ара-лаар чай кайда боор, кылдыр, бидүрер учурду ажил дээр-ге бажан ажыр. Оон калында ол үеде хууда амдыралымга дыкка берге чүгөге таварыш-кан турдум. Уруунун бичин олгу салгалан, берге араан турду. Аана эм дилеп, эми-лер суралган, баш көдүрер аржакко турдум. Каадыр-оол Алексеевич-биле чокшур чай-да чок. Оон-биле көрүшкө-нүс беэни бир-бир-ле бол-ган хире чүгө. Ындаг дам-чыр чугааларын чамдык кижилер өгөжөргөн салып турар деп болаар мен: Ооржак биле Бичелдейни, Президент структурасы биле Дээди Ху-рал аразында чоруда чүдүк сал-дыр дээр улус ынарч турар болбайн аан. Ша-к ындаг дамчыр чугааларын парла-данга база үнүп кээри хому-дангыч. Чоокта чак «Незави-симая газета» солунга бодум-ун дугайында кайгамчык чүдүлү номчудум, дыкка-ла мегелен бижээр чорду. — Каа-Хемни кежилер кө-

вуруг кажан туттунар ирги? — Амдызында Россия Фе-дерациянын Чазанын Тыва талазы-биле доктаалын өзүтаар ону тударынга херек ашка-төгөркти көрүп каан чүгө. Ону бериттер чүгө болза, ол көүрүгүнү тудар бис.

— Хоорайда хондур-дундур чажырып арага садым турар алрестер бар болгай. Чүгө оларга хамаарышты хемчег-лер алдынмай турарлы? — Ол айтырмага база катеп эглин кээр боор? бис деп бодай-дыр мен.

Бөгүн республика прокурору А. П. Дамба-Хурак мени дыкка сол-лун документ-биле таныштыр-ды. Тыва Арат Республика-ны дуржулгалында — хоо-чуннар, кырганнар судуну дугайында хоойлу телевидели. Оон-биле түс чө эрге-чагырга-лары чонун эрге-чагырганын немелде күштүг чөспөн алыр учурду. Ол суглар дыкка хөй улуг эвес кем-херек үлдүгдүкчүлүгү сайгарып көөр апаар. Судьяларны чон сонгуру. Ол кырган шиткек-чилер чажырып арага садар болгаш өске-даа үлдүгдүкчү-лүгүни кинерин когун үзүп ша-даар болур учурду.

— Тыванын кымга-даа ха-маарышын, хостуг күрнес болурун күзөп чоруур силер бе? — Бир эвес мээр эртен-даа, амгы-даа чуртталгамы талтыг өрөшөп көөр чүгө болза, Тыва чөриге, каас-чараш чуртумга келер үенин конугу шыраак күчүдүг, эко-номиккы быжыг күрне тур-гун дээр чурттап чоруур мен.

— Силерни дөзөп, салгал-каар полдигинер кымга? Кандаг политиктерин хунду-лаар Силер? — Дыкка хөй политиктерин, күрне ажилдакчыларын өрө-шин, оларын ажилдарын номчуп келдим. Наполеон, Сталин, Ленин-даа, Ден Сио-пин, Черчилль, Рейган, Рузвельт, Никсон дээр, кымнарын чок дээр. Ол ындаг бо мындыг дээр берге. Ын-чалза-даа Ден Сио-пинни кыл-ган, кылдып турар чүдүлдерин дыкка хөй ажитык чүдүлдерин ай болур деп болаар мен. Кыдат шыккаш хөй национал-дыг, чурттакчылыг, нарын, берге байдалдыг тоталитар-измге кызыгырган турган чуртка ындаг чуртталгалары, рынокке шилчиниктин улуг чидирг чок боттандыры амыр эвес болгай. А ол ону шыдаан.

— Сөөлү үеде чамдык чин-гелдер чүк чок болдуган. Инвалид урууларын тускай аргалар-биле эмнээр төп база чок. Бо талазы-биле Часа-к кайдыр бир чүгө кылдыр бо-дайын турар ирги бе? — Дыкка-ла хөй чүвени кыл-дыр, боттандырыр сорулга бар. Ынчалза-даа шупту-ла чүвени хары угда сегирип аларга, чүгө-даа бүдөр деп бе. Баш-тыл эл кол чүдүлдерин тодара-дып алыр чугула, Бичин чаштарын өлүп хораар чо-руу бисти амгы үеде аажок

дүвүредип турар, өг-бүлө, не-чаш айтырлары база кич-чөзөгенин төгүнгө, хамыктын мурунга турар учурду. Боттарынын ындагы-ла арга-жок капитал салгышкын-нарынысты чыып, чүдөн эге-лэрин тодардыр учурду бис.

— Хоорайда чедир туттун-май кагдынган, амгы үеде ниити байдалы аажок сандар-гай апарып, чурттаар аржакко апарган бажынар хөй. Бо талазы-биле чүгү кылдынар ирги? — Бисте чуртталга тудуу-нук кол улагышыкын ажил-дап кылдыган. Кызылга ону ашкаалдырышыкын дөрт-беш аргалары-биле боттанды-рар болду турар бис. Бирээ-ле, капитал салгышкынары Башкыларга, эртемденерге, профтехуучиле башкылары-га чурттаар оран-сава тала-зы-биле айтыр амгы үеде аажок чидди. Оларга бажын-кын тудуун уламчылаар бол-гаш бо чылда канчал-чоон-даа доозарын кызылар бис. Оон анында сайгардыкчылардан, бисмененерден, ылангыя турар-сава алыр дээр элметге тувараларан дуза чүгө дилеп болбас деп. Бир эвес оларда акша-хөргөн бар болза, ону тудууга салза канчал баж деп. Ынчан силерин алыр учурду квартирантар өргө чөже бо-лурга айттыр бээр апаар. Ол салгышкынарын чыгашы тудуу-нукну эгелээр. Ам хууда тудууга дузалал акша алыр кыдыр билдиринкилерин кирин эгелээр болгай. В. Ельцинниң чарлыгын өзүтаар ол субсиди-алар үзүп хуусалгай болур. Районнар аразында конкур-с чаллаш, оларга бажынарын 5-8-теп үлөп бээр болду турар бис. Уруулары Кызыл хоорай-да бажып-балтач чок, ниити чуртталга бажынарында кыл-гыш шыдажар аржакко берге байдалдарда чурттап турар ада-нелерин районнар ботта-ры тодаралыр учурду. Олар-нын уруг-лаары бажын азын дээр болза, ада-не дуузын көргүзүп, тудуушкун чорула-рына идеялык киржир учурду. Чангыс кыт бажын-кын тудуун чорудар сорулга дыкка салдынар турар, ол чиник болгаш белед туттугуну болур деп болаар. Ындаг төлөведил ам ажилдаттыгы кылдынар турар.

— Силерни президент ап-парадында чөвүлөкчилер дээр кижилер бар-дыр, оларын чөре аажык-дуузы бар бе? Чинчээлээр, Эрдыниев, Ба-гай-оол дээр чинжитки. Багай-оол чоокта чак Австрия чет-кек келген-болгай, аана бээр эвээш эвес акша-хөргөнни ча-рыгдаттыган болур учурду. — Оларны ажилдавын тур-дур дээрже кайы боор. Кижиге бурзуу бодунга ажилыкны та-лазы-биле кантыр-бир-ле ажи-тык чүдүлү кылдып турар. Чи-жек кылдыр А. Санчатты ап көрөөл, ол аныктар талазы-биле эвээш эвес доктаал-саа-тырларын кылдып, дужааган, ам аныктар талазы-биле яг-мы удурут берген болгай. Өг-бүлө, не-чаш камгаланын

таалазы-биле эвээш эвес чүдүлдерин Эрдыниева кылды, салгал дамчыр аарыглар та-лазы-биле төп тургузуп алган, ам оон аана ажилдаар бе азы чпартатка артар бе дээрзини дугайында айтыр-гуну турар. В. Б. Багай-оолга хамаарышты шугумчу-лук чөптүг боор деп болур. Владимир Бариевич, Силер мени дынаал оор боор силер, силерни шуут аржакко кижиге деп бактааган ор мен, ынал-за-даа чөреде эде-хере тырты-нын көрөсө чөре эки боор ийнин.

— Үе эвээш артып тур. Чугаанын түнели кылдыр экономика айтырларынга кысказы-биле-даа бол доктаап көөр Силер бе? — Эртен үени сайгарып көрүп орага, политиктиг ре-формалар талазы-биле бис Россия Федерациянын ден-нелинде чоруп, харин-даа бичи-нин мурун-лаа турар чада-вы бис. Социал камгалай ай-тырларынын талазы-биле колдуунда дөмөй бис. А экономиктиг айтырлар бо-лугне көрү болза, мында болаар көрүг деп чүгө-ле хөй. Апрель эгезинде республи-канын Чазанын калбак хура-лы чүдүлөрүн сайгарып А ре-форма чорудулазынга чамдык немелделерин болгаш элдерини кинер апаар бис. Экономиканын эрги ад-министратив-план система-зынче эглип келбейн, амгы чарыгылаарга экономиктиг аргалар-биле салдар чөри-ринин чак аржа-хөргөлери дилеп тывар учурду бис. Бистин Чазавыстын өчөдүн, Президентини айтканын сайгарып көрүп турар үеде деткимчени алган улагышкы-нын уламчылаар апаар бис. Ынчалза-даа эдилгелер ча-залгалар чөре түвүк чүгө болбайн аан. Бо-ла бугу чүдүлөгө хамаарышты чонун шыдамык, бир-ле эки чүвени манаан чоруп бир ка-зыл үстүп, чаза теп үнүп кээр болду дээрзин билди турар мен. Акша үнезини кү-дүлүлашыкын, өртөктө өзүл-дүлүгдүгүн, ажил-агы-ланын бугунар-сандарып дүжөр чоругу эгелээр.

Ынчалза-даа мен манаа чангыс-ла чүвени дилеп каар болап, силерни бот-боттарын билдиринче, хундүлөжиниче, бот-боттарыга дузалажып чо-рууну чөккүлүгү түр мен. Сөс бурзууну, солунга үнгөн чүдүлү бурзууну диниятыг болуру кызылаар мен. А сил-дер мен мээр политиканы база билип көрүңер. Чүгө чүгөй болуп эвес сайгарып көр-үп милоп сонгаар канчаар ажилдаарынын, көлөптерини оруктары дилеп тывар апаар.

Дамчылгалга элтергин Николай САЛЧАК белет-көөл.

PS. Президент-биле ээлчег-лиг бир шак апрель айны ортаа үезинде болур деп дугуруштуган.

«Россияга тараа рыногун хостуг болдулар дугайында» Россия Федерациянын Президиентинин 1993 чылдын декабры 24-теги № 2280 Чарыгына душтүр Россия Фе-дерациянын субъектилер тараа болгаш оортан болаа-зылал кылган продукттар талазы-биле хөргөлелерин боттары бот-тускайлап хан-дылар учурду. Өртөктөни хостуг болдуганынын транс-порт төлөвлерин чангыс эвес улаа өстүргөнинин түн-нелинде тарааны өскөртөн сөөртүп экмен алырын чы-рыгдаллары хледи бугу-дурини база оон өтөзүн чыгы-лаларындан сөөлүг үеде 30-40 аныг хуу болуп тур-дар. Тус чөр бөлөдөжиге не-мелде акша бөөрүн хөвээр арттырганын, чонун кижиге бурзууну оонаштыр ортума-биле оудлангын навс болуп туварынын байдалында республика даштыктан тараа экеп алырын хемчээли дыкка кызырады, ону бугу-дурини колхозтарга, совхозтарга, арат, тараачын ажил-агылларга, хамаатыларын хуузунда ду-залал ажил-агылларына кө-вүлдеринин амгы үеде эн чүгө-ла сорулга болуп берген. Та-лаа бугу-дурини көвүдөп та-лазы-биле чамдык дүжүлгө 1993 чылда челип алдыган. Ол дүжүлгүни бо чылын улам-на сайгарылар калба-биле неметелери эн-не эрге-жок чүгөла болуп турар.

Россия Федерациянын Президиентинин 1993 чылдын декабры 24-теги № 2280 Чарыгына душтүр база Тыва Республикага тараа рыногун хостугурун, тараа бугу-дурини көвүдөп хледи бугу-дурини чырыгдалдарын кызыра бол-гаш чонун социал камгала-нын халыктар сорулга-биле доктааларын болза:

1. Хлеб болгаш хлеб-бүлө-лөк кылгыларына чонун хө-регелдерин халыктарына республика болгаш кожуну-рар фондударын 1994 чылда твугузар.

Экономика яамызы (Сал-чак), Сан яамызы (Салчак) Көз-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы (Монгуш), «Тыва тараа продуктулары» акционерлиг ниитилиг кожуну-рар болгаш Кызыл хоорай чыгыргалары ол фондударын хемчээлин ашкаалдырышкы-нын чөрилерин тургузарын болгаш ажилдаарынын чорумун 1994 чылдын март 25-ке чедир тодаргайлаар.

2. Тыва Республиканын Сан яамызы, Тыва Республиканын Экономика яамызы, «Тыва тараа продуктулары» акционер-лиг ниитилиг Россия Феде-рациянын Чазанын, Россия Федерациянын хамаарыш-кы федералдык яамларынга болгаш ведомстволарыга да-раазында дилегин кинер:

— тараанын федералдыг фон-дузунун берикчилерин бол-гаш хөргөлелеринин составы-ны Тыва Республиканы киништыргин;

— Тыва Республиканын кү-рүненин тараа курлавырларын тургузарына акша-хөргө-лери федералдыг бюджеттен тускайлап бөөрин;

— тараа садил алырынга, оон иштинде тараа берикчи-леринге аванысын март-апрельде тысырынга чингелде-лиг чөвүлдерин 1994 чылда тускайлап бөөрин дилээр.

3. Тараанын бугу-дурини, тараанын республика болгаш кожунунар фондударын тургу-зарын яамларынын ведомстволарын чөр-чө чыгыргаларын чырык Тыва Республиканын халык мааталарынын эн чүгөла сорулга-биле Тыва Республика-нын Көз-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы алат база тараачын ажил-агылдарын болгаш Тыва Республиканын көз-баш ажил-агыл кооператив-терини ассоциациязы (Хемер-оол);

— колхозтарга, совхозтарга, арат болгаш тараачын ажил-агылларга тараа бугу-дурини көвүдөп талазы-биле хем-челдерин ажилдап кылгаш, боттандырыр, тарыла шөл-лө-лөтү структуралар сайгар-дырычче, бар техниканы

бир дугаар чөспө куш-ажыл болур учурду. Херек кырында дыкка хөй демократтар бис дээрлерин кангыла-да ажилла салдар чөрилерин туварын чон билдир. Бөгүнүгү рынокке шил-челенин берге үезинде кожуну-нун экономиктиг, социал хөргөлүгүн, оон иштинде камгалаарына магалалды тургузарына боттуту дуузын көр-гүзөр.

Организмтиг айтырларга база доктааган. Оргбюроу сонгул алган. Бо хүнерде кожуну-нда 80 ажит коммунист даямдалтыган. Коммунистер кожуну-нун организми-нин тургузар талазы-биле белетке алынар чорудар, бо чылдын бирги кварталында бугу ком-мунистерни чыжын эрттер.

Моторк ТИРЧИН, Самагалдай суур.

Тыва Республикага тараа рыногун хостуг болдулар болгаш 1994 чылда тараа бугу-дурини көвүдөп талазы-биле немелде хемчеглер дугайында

ТЫВА РЕПУБЛИКАНЫН ПРЕЗИДЕНТИЗИНИН ЧАРЛЫ

«Россияга тараа рыногун хостуг болдулар дугайында» Россия Федерациянын Президиентинин 1993 чылдын декабры 24-теги № 2280 Чарыгына душтүр Россия Фе-дерациянын субъектилер тараа болгаш оортан болаа-зылал кылган продукттар талазы-биле хөргөлелерин боттары бот-тускайлап хан-дылар учурду. Өртөктөни хостуг болдуганынын транс-порт төлөвлерин чангыс эвес улаа өстүргөнинин түн-нелинде тарааны өскөртөн сөөртүп экмен алырын чы-рыгдаллары хледи бугу-дурини база оон өтөзүн чыгы-лаларындан сөөлүг үеде 30-40 аныг хуу болуп тур-дар. Тус чөр бөлөдөжиге не-мелде акша бөөрүн хөвээр арттырганын, чонун кижиге бурзууну оонаштыр ортума-биле оудлангын навс болуп туварынын байдалында республика даштыктан тараа экеп алырын хемчээли дыкка кызырады, ону бугу-дурини колхозтарга, совхозтарга, арат, тараачын ажил-агылларга, хамаатыларын хуузунда ду-залал ажил-агылларына кө-вүлдеринин амгы үеде эн чүгө-ла сорулга болуп берген. Та-лаа бугу-дурини көвүдөп та-лазы-биле чамдык дүжүлгө 1993 чылда челип алдыган. Ол дүжүлгүни бо чылын улам-на сайгарылар калба-биле неметелери эн-не эрге-жок чүгөла болуп турар.

Россия Федерациянын Президиентинин 1993 чылдын декабры 24-теги № 2280 Чарыгына душтүр база Тыва Республикага тараа рыногун хостугурун, тараа бугу-дурини көвүдөп хледи бугу-дурини чырыгдалдарын кызыра бол-гаш чонун социал камгала-нын халыктар сорулга-биле доктааларын болза:

1. Хлеб болгаш хлеб-бүлө-лөк кылгыларына чонун хө-регелдерин халыктарына республика болгаш кожуну-рар фондударын 1994 чылда твугузар.

Экономика яамызы (Сал-чак), Сан яамызы (Салчак) Көз-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы (Монгуш), «Тыва тараа продуктулары» акционерлиг ниитилиг кожуну-рар болгаш Кызыл хоорай чыгыргалары ол фондударын хемчээлин ашкаалдырышкы-нын чөрилерин тургузарын болгаш ажилдаарынын чорумун 1994 чылдын март 25-ке чедир тодаргайлаар.

2. Тыва Республиканын Сан яамызы, Тыва Республиканын Экономика яамызы, «Тыва тараа продуктулары» акционер-лиг ниитилиг Россия Феде-рациянын Чазанын, Россия Федерациянын хамаарыш-кы федералдык яамларынга болгаш ведомстволарыга да-раазында дилегин кинер:

— тараанын федералдыг фон-дузунун берикчилерин бол-гаш хөргөлелеринин составы-ны Тыва Республиканы киништыргин;

— Тыва Республиканын кү-рүненин тараа курлавырларын тургузарына акша-хөргө-лери федералдыг бюджеттен тускайлап бөөрин;

— тараа садил алырынга, оон иштинде тараа берикчи-леринге аванысын март-апрельде тысырынга чингелде-лиг чөвүлдерин 1994 чылда тускайлап бөөрин дилээр.

3. Тараанын бугу-дурини, тараанын республика болгаш кожунунар фондударын тургу-зарын яамларынын ведомстволарын чөр-чө чыгыргаларын чырык Тыва Республиканын халык мааталарынын эн чүгөла сорулга-биле Тыва Республика-нын Көз-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы алат база тараачын ажил-агылдарын болгаш Тыва Республиканын көз-баш ажил-агыл кооператив-терини ассоциациязы (Хемер-оол);

— колхозтарга, совхозтарга, арат болгаш тараачын ажил-агылларга тараа бугу-дурини көвүдөп талазы-биле хем-челдерин ажилдап кылгаш, боттандырыр, тарыла шөл-лө-лөтү структуралар сайгар-дырычче, бар техниканы

бир дугаар чөспө куш-ажыл болур учурду. Херек кырында дыкка хөй демократтар бис дээрлерин кангыла-да ажилла салдар чөрилерин туварын чон билдир. Бөгүнүгү рынокке шил-челенин берге үезинде кожуну-нун экономиктиг, социал хөргөлүгүн, оон иштинде камгалаарына магалалды тургузарына боттуту дуузын көр-гүзөр.

Организмтиг айтырларга база доктааган. Оргбюроу сонгул алган. Бо хүнерде кожуну-нда 80 ажит коммунист даямдалтыган. Коммунистер кожуну-нун организми-нин тургузар талазы-биле белетке алынар чорудар, бо чылдын бирги кварталында бугу ком-мунистерни чыжын эрттер.

Моторк ТИРЧИН, Самагалдай суур.

шугумнары тудуп тургуза-рынын сайгардыкчы-сардык-чы ажилдарга сан-хөс бол-гаш материал-техниктиг дет-кимчени бугу хемчег-ле көр-гүзөр.

Кожунунарга 14 дээрбе комплекзин болгаш «тараа-хлеви» бугу-дурини талазы-биле 3 шугумуну тудуп тургузарын ашкаалдылар, агаларын 1994 чылда дилеп тывар.

Тыва Республиканын Эко-номика яамызы Тыва Респуб-ликаны Көз-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы, Тыва Республиканын Сан яамызы сайгардыкчы чорукту деткимчени тускай сорулга-ды чээлдерин чыг диниди-нин кезини олчө үлгүлдээр.

4. Тыва Республиканын яамылары болгаш ведомстволар Кызыл хоорайнын бол-гаш кожунунарын чыгыргала-ры боттарынын база оларга хамаарышкан албан чөриле-рини, бугу-дурелерини, орга-низацияларын ажилдакчыларын бодуну бугу-дурелерини далганы-биле халыктарына тараа өстүренин организас-таар талазы-биле хемчелдерин алыр. Ол сорулгага:

— Танып (Балдыр-оол), Каа-Хем (Долгар), Бин-Хем (Масык-оол), Кызыл (Баку-лин), Чеди-Хөл (Юн), Улук-Хем (Кувал) кожуну чыгы-ргалары алат гостарлап эвээш эвес тарыла шөлдүн оон иштинде сугаттыг чөрилерин Кызыл хоорайнын алат чө-рилерин, организацияларын тараа бугу-дурини күзээр кол-лективтеринге, хамаатыларын-га тускайлап бээр.

Кызыл хоорай чыгыргазы (Сат) хоорай чурттулгага херек кырында дузалар тө-лөдө, хөвүзүнү бир дем-биле болбаазырадып кылдыр, тарыла эрттер болгаш ду-журт ажап алышыкын чору-дулар талазы-биле биче бу-дурелдерини кооперативтерини эштежилелерин хоорай организацияларын куштөри-нин болгаш акша-хөргө-лери-нин күсели-биле организас-таар.

5. Тыва Республиканын Кө-з-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы, Тыва Респуб-ликанын Көз-баш ажил-агыл болгаш аш-чөм яамызы, «Тыва тараа продуктулары» акционерлиг ниитилиг кожуну-рар болгаш Кызыл хоорай чыгыргалары-биле калга-ва-зы-биле хуузе алыр, оон иштинде тарттылып тараа-зын болбаазырадып, талазы-биле тараа ажил-агыл кооператив-терини ассоциациязы кожуну-нар чыгыргалары көз-баш чонун социал камгал

ТЕРЕЗИН БОЛГАШ КУШТАР

Чечен чугаа

Бедик агаарга дээр казыр-гылар, далай шуургану суг болгуларга, чорума куштарга кончур берге. Чыскаал буступ, чүк-быдарарды тарай-лаа бээрлер. Оон катап ыгылар апаар. Ол куштуг шуурганнар куштары алдара-дуерде шааи турда, бижиг чалгынарны бенин чамдык түргүй турлап чаштагылай бээр.

Көжөр оруктун сөөлү чаа-ларинда хайнып чыдар калаа далай бар деп бурунгулар чу-галлажыр. Ол далайны бетин талакы эринге баргаш, көш-чөк куштар ий-бир хонук дыш алдырлар. Бичин дыш апкан куштар чоруур хунунд деп ба-жында-ла алты кышкызы-биле хөндөлү үнерлер. Шала шык-рак куштар аастарынга тере-зинер доора ыгырылап алгы-лаан болур. Оон агаарже бе-дидир-ле көрдүрүп үнө бер-геш, далай кыры-биле муруу чүкчү үш-булунаалдыр чоруу-тарлар.

Во хайнып чыдар калача далайже чоокшулап черле болбас. Далайга кулаш хире чоокшулай берген куштар караш дээн соонда, чыде хона

бээр — кандыг-бир араатан бундуге сымырытар. Далай кырынга хуведяр амыр-соксаал чок жуудуш-кундан чамдык шааа дамыргай кыдар куштарны шаг-шинээ төнүп, далай араатанарынга чениш болурууну кырында кээрлер.

Шырак куштарны ааста-рынга терезинер ызырып ас-турганы ам-на билинип ке-лер. Шырак куштар ботта-ры-ла турупкан куштарын чанынче чоокшуладыр ужу-п бээрге, олары терезинери база ызырып амырлар. Шы-рак кушта коштуган болган-да, ам укарга чик апаар. Турупкан кижиге бунду көрдүрүп турганнар базары берге, а кушка чалгынарин да баниларды чык аар апаар.

Далайны орту ажыг үези-нде муу чык шымаралжып хо-нуп болур хире калбак кара-даш бар. Көшкөн куштар ол-лашка Хүн далай артынге кир-гелекте чедерлер. Эртенги орук дыкка узун эес, хүн дүшү кире турда-ла, дөө таланын эринче үнө бээрлер. Куштарны ам көөрге, арта бичин-бичин ал-гылаан-лаа ыткан, аажок арып-тургулапкан болгулар.

Баштыкы куштун мыыс ха-



ТЕЗИМ ЧОНУ

Кыдыр ишке тура дүшес, соруу быжыг, Кыштыг соогун, чайнын эзини шыдап чоруур Азыраан мал чүзүн-бүрү, өөр-өнер, Араалашкан Тезим чону төрөлсөк-тир.

Алдын-сарыг күстүн ай уул кээрге, Алаактары, эрштерин дүжөй бээр мен. Ойнаа өскөн, төрөн хемин Алаш ышмак, Оожургал чок Тести көргөш, сеткил өөрүр.

Кылбас, тутнас чүвези чок, эрес-кежээ, Кыймыш иштиң маадырлары чоргаар чонум. Кылган ижин эргип чораша танышканым Кымдан эргим, ижикенин чонум чүве.

Орай дүне, орук аскаш кире бээр мен, Одуу салып, шайын чыдып күндүлөй бээр Азыралдыг авам ышмак сеткил ак Акаа-соян малчыннарым ултас-тыр мен.

Туман шыпкан Тестин соогу дидиренчиг Тулаа, шынаа ак ша-биле шыптынар. Малчын чонун ажал-ижи үстүр эвес, Бар-ла турган күжү-биле тутучу чоруур.

Узун Тестин унун, бажып чурттан чоруур Укуг соян, чооду, шалык чонум-биле Аныалган арадажып өскөн болгаш Ажыл-ишке дадыкканым шыныг чүве.

Сергей ХЕРТЕК.

Самгалдай суур.

УЛУГ-ШУЙ

Улуг-Шуйнуц, Бие-Шуйнуц Улузунц оода болган, Улуг Бай-Тал чуртулукка Урук мууш өскөн оод мен. Улуг-Шуй дээр оранында Узар, казар байлак-ла хей: Алдын, мөңгүн, демир, чомур...

Аржаан үнгөн, дузу-лаа бар, Кирбиктери бүрүр дег. Кижй кайгаар ногаан тооруун Кекшен өскөн күжүр боттун Көжик-чодугу чурту чүве. Херин, бедик дөлгөмөрдөн Хемн кирген, ооу кирген, Шапшаал сыйдан саарылп Баткан Шапкын Шуум чуртуу бо-дур

Улар турлаа, чумта турлаа Узун-Хем-дир, Пешуг-Хем-дир, Тарбаганныг, согуналыг Даскылар-дыр, демнер-дир. Сыйн, мыйгак, элик, хулбос Сынбашкан эзимеелдиг, Казыгылар салгап ойлаар. Хайнып чыдар салданнар-дыр. Козагалар жоканашкан. Хойлар четес талыгардыг, Сайла-Хемнин Кара-Хая Сагажыма чурттунар. Көжүр барып чурттан турар Көктүр шыктыг, Шуонорда Чатыг черлер бар бе дие, Чараш-Дашты алап каар мен. Борис ЧЮДОК.

СОНУРГАКТАРГА

ЭН-НЕ, ЭН-НЕ...

1906 чылдын октябрь 23-те төрүттүнгөн Гер-труда Каролин Эдерле (АКШ) хар-назынын та-лазы-биле эн аныак рекордсмен болган. Ол 12 харлыг тургаш, сугга хостуг арга-биле эштиринге делегей рекордун тургускан.

Кыдат херэежен Зенг Джинлиан делегейде эн бедик дурт-сынын кижилерге хамааржып тур-рар. Оон узуну 247 сантиметр.

Полин Мастерс деп голланд херэежен эн-не бичи дурт-сынын улуска хамааржыр. Оон узуну чүгле 59-ла сантиметр.

Перси Уоншингтон деп америк херэежен эн аар дензиги кижилерге хамааржыр. Кажан ол 362,8 килограммнын дензи кырынга туруптарга, ол оон угбайн барган. Оон нинти дензиги 399,1 ки-лограм болуп турар.

Чангыс иеден төрүттүнгөн деп албан ёзуу-биле бүрүктеттирген уругларын саны 69. Ол ие кымыл дээрге, Шуя деп суурга төрүттүнгөн тара-чын Васильева деп орус херэежен болур. Ол 27 катап божаан: оларын 16-зы ийнстер, оон соонда 7 катап божуурга үш-үш, 4 катап божуурга дөрт-дөрт ийнстер болган. Бо таварылганы Москвага 1782 чылда Никольский хүрээзи диннаткан.

1946 чылда Бразилига чангыс катап божааш, хары угда 10 уругуну (2 оол, 8 кысты) төрөөн хер-рөөн делегей рекордун тургускан.

Франциянын актрисазы Полер (1881-1939) ба-за Питерборо чурттуг Гренджер (1905-1982) XX вектин эн чинге бедиг херэеженеринге хамаар-жып турарлар. Оларын кайзынын-даа белинин нинти хемчээли чүгле 33-ле сантиметр.

1888 чылда 15 харлыг Ли деп уругу 5 неделя дургузунда узуктел чок эзеп келген деп диннаткан.

1981 чылдын январь 13-те 1969 чылда төрүт-түнгөн Донна Гриффите деп уруг азырып-бышкы-рып өгөлзөн. Ол чыл дургузунда барык миллион катап азырар турган. Ынчалза-лаа 1983 чылдын сентябрь 16-да бир хүн дургузунда чангыс-лаа азырбаан. Ол дээрже чөдүл-какынын кедереп кир-генинин 978 дугаар хүну болган.

Гертруда Левандовскиге кылган кезишкнн эн-не үр үени ээлзэн. Ол кезишкнни эмчилер 1951 чылдын февраль 4-тен 8-ке чедир 96 шак иштинде кылган. Аарыг кижинин чүрээ улуг хоочулуг бол-ганындан кезер эмчилер хөлчок оварымчалдыг ажаллааннар.

«Аргументы и факты» солундан.

КОДУР-ХЕЛИН

Сактышыкыно

Бичимде бистид аалдары-виска өйлөп-өйлөп, чидип-чидип кылаштап кээр кырган хелин кижы чорашан. Мен ону көрүп кааш, коргун-лаа ому-рар мен. Ону даштында көр-гөргүм, азулут дооскан, улуг башкы-хелин ол деп болаар мен. Ол хелин эм ооттарын өйлөп-өйлөп чайны чутуп ал чоруур.

Улуска эм оотту бергеш, канчаар болбаазаралыг иже-рин айтып бээр кижы. (Ам болза рецептизин айтып бер-ип турганы ол-дур ийин). Ол хелин улуска ном номчул бергенде, улустун бажынге ному-биле домнаар.

Бир аалга ол үр база ор-бас. Улуг-ла дие 4-5 хонаар. Оон база аалдар кезип чо-руунтар. Ам-лаа бичи олур-бас силер, хелин дээрге, улус ада алааш ол улус хожок болбас. Ийикке, чүчүм дээш чоруунтар. Ону төлө ычар өөөдөл кааны ол ийикке, азы ол ном-дөстериңизе бижитти-гени ийикке чүвэ ийикке, ону кижы билер эвес. Ол чөдө айт, шары муммас, күлө та-дузар чоруур. Шанака харын олурар-ла. Аалдар аразынга кижы айтка шарыга чедирип каар дээрге ынааас.

Бистин өөөкүсү үш кырган чурттан чорашан. Бирээзи — хелин, ийинги — ачамнын даайы, үнүкүз — ачамнын даайы. Ачамнын даайы база өт чыры кижы. Ол аарыг бергенде эм ишпес, таалынчын хажынып оон өт шүтүп алгаш, ухайындырп ижер. Чамдык-тай та далашканда ынадыг ийикке, оотту дайып чип олурар. Мах дегергенде, кан-

КОДУР-ХЕЛИН

дыг-лаа малдын олун отк-тап-пас. Ал аарык Ол кырган-акам база ынадыг чайны от башкы бээрге, азын ээртээш, дүүргезин чүктээш, хүнезини өйлөп алгаш таггаже үнүптер. Эзээн кай хонганда таалы-нын ийи талзын долдур эм оядун чудуп алган келир. Оотту улустан айттырып, көрүп алганы ол ийикке, ачам база эм оотту чутуп алар мен. «Мени мынаар тайгаже өлөр-түп көрүрөң, мен дидиг чо-роаш силерге эм ооттарын ай-тып берейн» деп үргүчү диг-дир. Мен чок болза чай чок боор, чок болза үтүп алыр чордам. Ам-на бо чылын элери-ти деп планнан чоруур мен. Ачам болу улуг ачы кижы. Ам кыраан, чер чептээзи.

Бир эвес мен ычан шору эр шаам чети берен турган болумза, ол хелинде ас-кежики, салым-чоду дилеп алыр турган ийк мен. Но-мунга-лаа болза бака-сокса өөөрини ажаас мен бе. Чаас-каан олурганда караш шийип алган үрүлчү сымырлан олурар кижы. Ытпан баарга бичиниме дика когар мен. Ачам, ачам кээрге чугаала-рынга ол аждирбас, аждиг эки чүвө-дир дээрлер. Ам бол-дур чоруурга, та таварызын, та ному номчул олурган. Ол чүктешкенин үжөй бээрге, көрүп олурарга, оон уштур сугур номпарынын хө-йүн кайтарар. Эм ооттарын көөрге, салбарга четээ-биле-лаа бар-ла, бичи-бичи пес-

терде, саазынарда ораап каан хоог-даа чүвөлөр бар боор чорашан. Сөөлүнде мен эр шаам чет-тир, шериг чоруур деп бар-гыч көөрүмге, шоодайында юм суадырлары беши чок, чүлө ийи, үш хөдө ном ар-тан чорашан. Эм ояду беши чок. Кырааш эм ойтка-лаа чептестээч көрүлгө, Номпа-рын та улустарга берилкен, та чөдө сүп каан. Мен алдан чылдарын төңчүзүндө шериг деп кээримге, ол хөккүч чок чорашан. Бир-ле катап ачам, дан ол хелин дугайында ай-тырармын: «Ол хөккүч кай-да боор, олгум, хөккүч кыр-пак кижиде. Бир кижын бир аалдан суур кирип бар чо-роаш, сүвү үстүнге бичи че-пейн доуп өлүп калган чыт-кан дээш. Хөккүчтө инектен улус харын таварыг берген дээр — деп, харылаан чүвө.

Мен ол хелинин ачы-дуза-зын көрүп чораш болгам ам бо хүнежеге азулут дооскан лама-башкыларга бузурелим үлгү.

Эртен чазан Улуг-Хемнин Хайракан суурда дугаанын улуг башкысы Серенетка өч-чинем-биле кирип, ном ном-чулуп чорлуус. Бо башкы чүлө лама эвес, чүвө база көөр хевирлиг деп билдим. Шыраакка башкы чорду. Кижини сугал-дамарын твалуп суйбаш, кижинин нинти байдалын чугаалап каар чо-дур. Мындыг шырак башкы-лар көүдөп-ле турар, болза деп боладыр мен.

Владимир МОНГУШ. Хандагайты суур.

ДЫДЫК

(Шоодуг)

Иркүскинин медицина ин-ститудун чаа дооскан Хулерин Кызылдын бир эмнелешкане ажалдадыры-биле чорууду-кан. Ажы-иштин бичи хүн-нүндө чүгээр кесир лзын ол хорам дөмперин келип, каас-танып алган. Тур турмушан төрелдеринн бажыны турар Каа-Хем суурдан хоорайже кир-ер автобустар доктар эр-дене кижы бажы кизит. Эр-дененин 7 шак. «3» а деп каан автобус-даа келген-не. Кир-галызы чок чүктүп билди-чон болган. Хулер хурешке-лаа чадап каан. Автобус алак-аар шимчеп чоруупкан. Сын-маан, Чартык шак эркенде «3» а деп каан бо мооралп келген. Дуржулга алкан э-чи, баштайгы ажы хүнүнде озадыларындан берксингеш, аныктар аразынге чара чүктүп кире берген.

Автобустун шалазынга бут-тавынын бажы дээр-дегбес кынып чораш дүжөр ужу-лут чөнигө челип келген. Ам үнер дээр чүктүп туруп бер-ген. Чунар-бажындан үнгөн кижы-биле дөмөй дерикте э-чинин буттары ам-на четге кээп дегген. Кайгал-ла каан. Дуун кеежэ са кремен алды-ны кара мынкташтары, чү-дөнтү тарбаган оолдары уш-кучу, мелдер, арта марбарг чүвөлөр. Институтка камнап келип турганы дөмперинин чөнири шөйлүп баткылап келген. Кылаштан ара, эле-хере тырттынып, асдылгала индиктерин «доот-доот» кылдыр тепсендире-лаа, эрги дүрүзүн бербээш.

Улут эмчнин дүвү айтып берген кабинетиге келгеш, бүү-хаа аштанаш халадын кедипкен. Дөмперини шифо-фта эргинээшке азып чыла көөргө, эктинде дыдык бар болган.

Ажыл шагынын соонда мастерскага келген. Экин! Дөмпериме ды-дыкты илип берип көрүңер!.. Экин. Дыдык илбес үлүс бис.

Валентина САТ.

Россияже чанып келир бе? Сурагыг, таланттыг чо-гаалы Александр Исаевич Солженниын совет үеде Тө-рөөн чуртунаан үнүл чоруур, даштыкыга барып чурттар ужурга таварышкан. Солже-нини болгаш оон калай Наталья Дмитриевна Россия-га келир деп турар.

Кижинин өннү Делегейин хөй улустар итты «кижинин эн-не иде-гелдиг өнүчү» деп санап ту-рар. Ол конур чыны. Эки үр ээзин кажан-даа карбас болгаш оон кандыг-даа айылдан камгааларын кү-нээр. А моортай кандыгы? Моортай болза кижини «бичи өнүчү» дээрзин яны-буру чурттарын улустары бадыт-кал көргүскен: кижинин холу

чүвү чүлүп калптар мен — деп Полугайга кыжанаан. Ол хүнүн орай дунезинде чартык шил волканы арага-чы артырып каан. Эртенде түрүп келирге, Полугай шада кырында уш-кан, чалгынарнын чүвү бу-гу өвээли долдуу чыла сил-генилик каанкап: «Чүчүгүн-да менээ хөдээ чүл» — деп, чүл-чүрүп чыткан.

Автобус доктар чеге бир эр кижы олурган. — Кымын чүчү манай олур силер? — деп, шагда ай-тырган. — Автобус манай ор мен. — Ам автобус кайда боор, дүнекинин тодарайлаарга, эртенкинин үш шак ышкыл.

Эзирик койгун магазинге челип келген. Акшазынын ха-вы чок ону бунду шүтүп апарган болган, Койгун ал-гырып өгөлзөн. — Ачам хааны хамык чөпөгүн агып күрбөн, оон башка дүвүгү ышмак болур. Дидижек демги койгунун

акшалыг хавын өгидип бер-ген, айтырган. — Дуун чүчү болган чүвөл, койгун? — Хөй рбөөс сукман ач-шам хавын дуун өгидип бер-бейн барганнар.

Ийн өнүк арага ижип олуган. Бирээзи чугаалап: — Кофө дээрге каа өлүм, эт — үстүг өлүм, чипи — алданыг өлүм. Оларын шүтүпү өлүм эгези-дир. Чүг-дө аштары — ажыгыг деп ам баштыкп турар, элдеп чүвө.

— Кайны ынадыг боор, бо-данып көр оон бо берге үеде кижилер чөдө-лаа улуг өр-тек-биле кофени, ээти, сар-жагы, чигрини салды алды-лугайында сагыш салып ту-рар ышкылап.

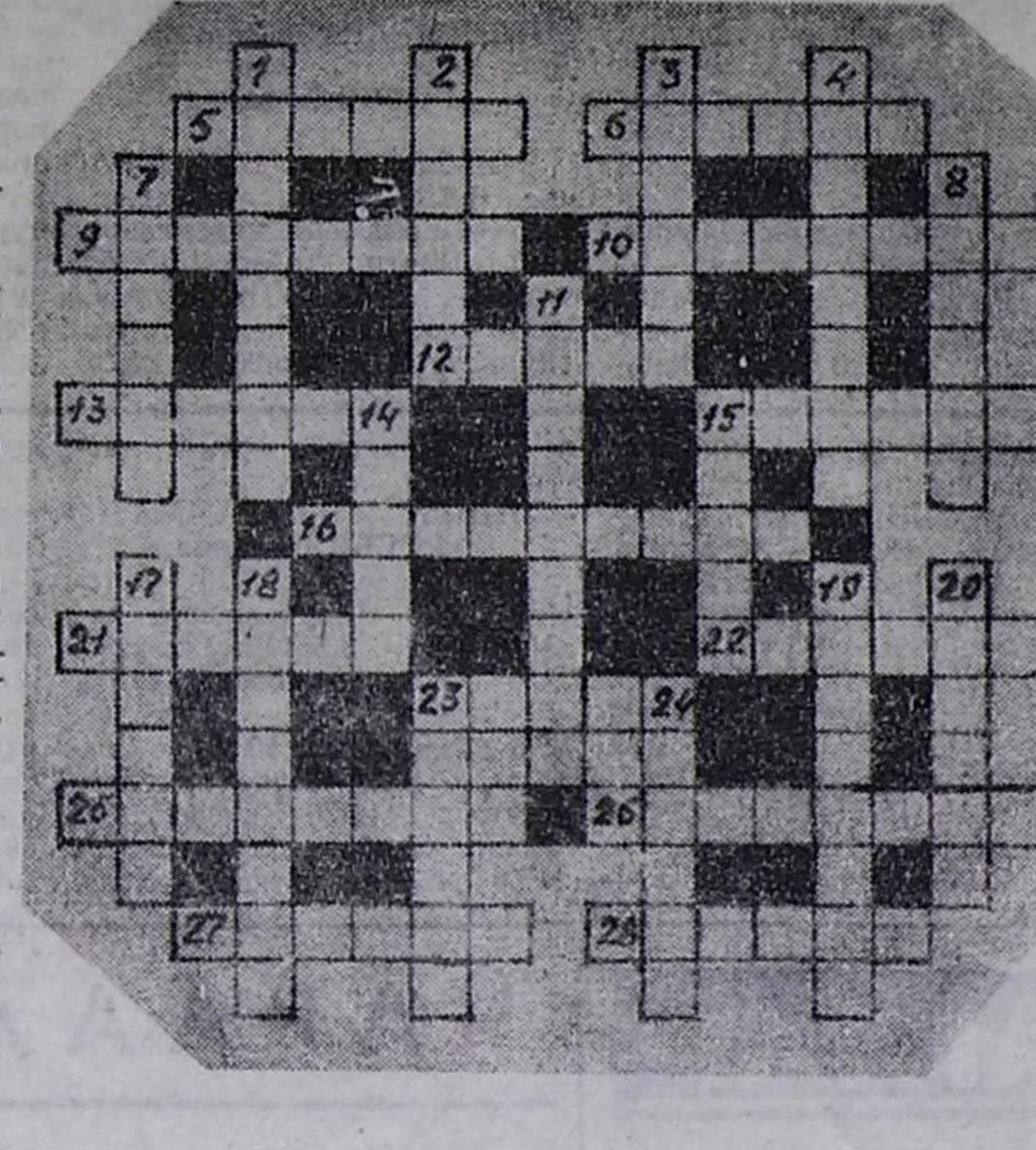
— Чо-оок, кижилер дуга-нында сагыш чөвөл-лаа ту-рар ышмак, ол хирезинде-ле демги хөй өлүмүрүн хөй өр-тек-биле салды алдыныне. Ал-бадал чугаалып ийин, анык, Белеткээ Иргит АРГАН-ООЛ.

КРОССВОРД

ДООРА ДУРГААР: 5. Дө-герген малдын төжүнгө артып каар кескири кеш, 6. Куш, 9. Үгү, ирек-сопка, 10. Хову, даг эзэ черлерге чоруур улуг эвес амытан. 12. Хеп хевир киреринге, силдеринге ажыг-даар херексел, 13. Сибирьге, Тывага, Моолга контррево-люстуг шимчешкенин удур-тукчуларынын бирээзи, барон. 15. Аза-буктун бир хевир, 16. Хову кужу, 21. Болгар сигарета ады, 22. Хан сорар парасето, 23. Тывадаа эрге-ча-гырга органынын бир хевир, 25. Моюн сөөгү, 26. Эки шы-нарлыг чомур-лаш, 27. Кыдат биле Керей кызыгарында хоорай, 28. Чарын кегжия.

УЗУН ДУРГААР: Союстаар-ла бөлүндөн амытан. 2. Ие-телге чоруудулазын киржик-чиз. 3. Кандыг-бир дөмөй чүддерин дес-дараа саны, демдек. 4. Тыва чогаалчы. 7. Улуг ине. 8. Кызыл хоорайнын үндөйлөкчилеринин бирээзи. 11. Биче хемээлдиг чүрүк, көргүзүг, 14. Ботсанада хөд, 15. Стол кырынын тыва оюну, 17. Совет космос корабли, 18. М. Лермонтовтун чогаалы, 19. Бай-Тайгада хем, 20. «Бажы-нынга чазакша» деп америк киреринге, силдеринге кол ролонун күүүдөкчиз, 23. Политиктиг ужур-удкалык сөзүгүлдиг ама саазым, 24. Боо хевир.

Март 8-те үнгөн чайкрос-свордтун харызы. ЧАЙНВОРДА: 1. Ава 2. «Алимаа», 3. Аракача, 4. Ах-мед, 5. Долчанмаа, 6. Архипова, 7. Арина, 8. «Айланмаа», 9. Ай-вик, 10. «Саяна», 11. Апа, 12. Ажакмаа 13. Алпна, 14. Агуза-ровка 15. Артык 16. Калак 17. Көрүнүк 18. Казанак 19. Ка-лым 20. Мөчөк 21. Куулар 22. Резина, 23. Авыгган 24. Най-дан 25. Наалым 26. «Мола» КРОССВОРДА: Доора дур-гаар: 3. «Чечек» 4. Пекин 6. Кан, 9. «Урана» 12. Изнда. Узун дургаар: 1. Белек, 2. Ке-лин, 7. «Ур», 8. «Ша» 10. «Роза» 11. Нады.



Анекдоттар хөктүг чугаалар. Бир эр кижы эмчиге шинчи-дип келген. Эмчи айттырган: — Арага ижер кижы силер бе? — Чок. — Таакпылаар бе? — Чок. — Көзөлөөр бе? — Чок. — Херэеженеже туралаар бе?

Койгун эзирик болган. — Койгун, база катап эзир-дик-тип сен харылап тур! — Эршээл-ле көр. Ара-дан калайым оол божупкан, анча өөөрш бичи шелип-тим шыкылды. — Оол үвүт олмадыг бол-ганда, ам канчаар боор, бо-улаада база өршөөр-дир мен, дараазында — үшкү үлээ эзирик келер болуңузга, кан-чаар эвес мен алдырар. — Четтирдим. Арзылан! Бу-гу назымда харын дываа-жаа оранынга бешин селээ теппен чорув мен, ам чөдө арага ишпес мен. Дараазында эртен бугу апа-рыны Арзылан база катап чынып, хыналда кылган. Бугу апаар шүтүү элээр чүлө

Кылыктанган, шугулаан Арзылан эзирик Койгуну кара-бамыга олурткаш, чөй хонукта чөм ижер суксуу бер-бээш. Оон сөөлүндө Койгун арага ишпестээп дээр чүвө. Бир арагачы кижинин ба-жынынга Полугай турган. Ба-жын эззи арагачы эр эрте-лене баш аарынын чидер сорулга-биле стакаан олтузу эрте, хөдө волка артырып каан. Эртенде олтуп келгеш, стол кырында стакаанын көөргө күрдү болган. — Сен ижинти бээр? — деп Полугайдан айттырган. — Чок мен кайын ижер болбай мен үйгүн-биле болун ижикпеш, үткан-дир сен. Ол хүнүн кеежэ орай дем-ти арагачы кижы стакаан олту-зу хире волканы база салып каан. Эртенде көөргө ста-канын база күрдү болган. — Сен ижинти бе Полугай? — Чок, мен ишпез мен. — Ам эртен түрүп келирми-ге арага артык чок болуп сээч чалгыныннын

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

(Март 21-ден 27-ге чедир)

ШОЙ ПАШ БОЛЗА

ПОНЕДЕЛЬНИК

МАРТ 21

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 15.00 Мелдээр. 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы, 15.25 Сайгарлыкчы.

ВТОРНИК

МАРТ 22

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 6.00 Мелдээр. 6.30 Эртеги сула шимчээшкннер. 6.45 Эртег. 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы, 9.05 Шимчевес хөрөнги рьногунч дугайында допчулал. 9.20 «Ана-ла Мария дээр».

СРЕДА

МАРТ 23

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 6.00 Мелдээр. 6.35 Эртеги сула шимчээшкннер. 6.45 Эртег. 9.00 Шимчевес хөрөнги рьногунч дугайында допчулал. 9.15 «Сааскаан». 9.35 «Ана-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 10.25 «Кадь чурттар». Мультифильм. 10.40 «Кортис». Уран-чечен фильм. 2-ги сериясы. 11.50 Пресс-экспресс.

ЧЕТВЕРГ

МАРТ 24

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 6.00 Мелдээр. 6.35 Эртеги сула шимчээшкннер. 6.45 Эртег. 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы, 9.05 Шимчевес хөрөнги рьногунч дугайында допчулал. 9.20 Көр. дынна. 9.40 Аян-чорукчулар клубу. 10.30 «Эх, Топтыгын». Мультифильм. 10.40 «Кортис». Уран-чечен фильм. 3-ку сериясы. 11.50 Пресс-экспресс. 12.00 Мелдээр. 12.10 «Горячев болгаш өскерлер-даа». Телесериал. 18-ки сериясы.

ПЯТНИЦА

МАРТ 25

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 6.00 Мелдээр. 6.35 Эртеги сула шимчээшкннер. 6.45 Эртег. 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы, 9.05 «Апчы далай». Телефильм. 9.20 «Мадноивка болгаш адыг». Мультифильм. 9.30 Футбол. 10.30 «Робин Гудтон өөл келгени». Уран-чечен фильм.

СУББОТА

МАРТ 26

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 7.10 Эртеги сула шимчээшкннер. 7.20 Ажылдыр кижинин суббота эртеги. 7.55 Мелдээр. 8.30 Моторлар аймаа. 9.00 «Джунглинч кыйгызы». 9.30 Мир.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

МАРТ 27

БИРГИ ПРОГРАММА

«ОСТАНКИНО» канал 7.15 Эртеги сула шимчээшкннер. 7.25 Мелдээр. 8.00 Сагыш-сеткил көдөрөпүнч шаты. 9.00 Арт-курьер. 9.30

КИНО

16.00, 18.00 шактарда: ВИДЕО-ЗАЛ: «Өлүүрүшкүн» 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Тинлетирбес бут» 13.00, 15.00, 17.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Бистин ызыгуур салгалдыгы» 12.30, 15.20 шактарда; «Изиг чүткүл» 18.10 шакта. «ОТЧУГАШ»: «Пифтин солун ужураалары» 9.00 шакта; «Амдызында час турда» 10.30, 13.00, 16.30, 19.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Тинлетирбес бут» 13.00, 15.00, 17.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Бистин ызыгуур салгалдыгы» 12.30, 15.20 шактарда; «Изиг чүткүл» 18.10 шакта. «ОТЧУГАШ»: «Вундеркинд» 9.00 шакта; «Амдызында час турда» 15.00, 18.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Часкаан бажында» 10.00, 12.00, 14.00.

Кызыл хоорай, Красноармейская кудумчузу 100. Индекс 667000. РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Н. С. Базыр (кол редакторун оралакчысы), А. Б. Монгуш, М. Д. Оюн (харыс салгалдыр секретары), М. М. Сава (кол редакторун оралакчысы), В. М. Сат, Н. С. Эргеп. РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 3-43-34; келген кижилер хүлээп адыр чер — 3-34-26; кол редакторун оралакчылары — 3-33-91; 3-34-17; харыс салгалдыр секретары — 3-34-92; оралакчылары — 3-45-93.

Тамчыктыг удунар, чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 Н. Гоголь. «Ойнакчылар». Фильм-шениин баштайгы көргүзүү. 23.20 Спортчу уик-энд. 23.45 Ташы театры. 00.00 Мелдээр. 00.20—01.20 МТВ.

ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 Негеттинип тур... негеттинип тур... 8.30 Формула — 7.30 9.00 Чаа шугум. 9.20

18.00 Мелдээр. 18.25 Чажыдырдылгын аар-саар уржуктары. Телесериал. 39-ку сериясы. 19.35 Миннаторга. 19.50 «Бистер». В. Познернин автор программасы. 20.40

15.00 Мелдээр. 15.25 Сайгарлыкчы. 16.10 Хелек. 16.20 «Том Совер». Мультифильм. (Япония). 16.50 Хуулгазынар. азы Синема. 17.10 Бистин музыка клубу. 17.50 Өпчү эззинд эте билдигери.

спресс. 12.00 Мелдээр. 12.10—12.40 «Горячев болгаш өскерлер-даа». Телесериал. 18-ки сериясы.

15.00 Мелдээр. 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы. 15.25 Концерт. 15.45 «Иелээ». Н. Касаткина болгаш В. Васильев. 16.35 «Том Совер» (Япония). Мультифильм. 17.00 Джем. 17.30 Клуб — 700. 18.00 Мелдээр. 18.25 Моисва цирингиз сылдыстары. 18.55 «Ана-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 19.45 Документилер болгаш са-

лым-хуулар. 19.55 Э. Рязановтун автор программасы. 20.40 Тамчыктыг удунар. чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сухово-Кобылиннин херээ». 1-ги фильм. 3-ку сериясы. 22.25 Фигурлуг чунгулашкын. Ийи кичилер. Хостуг программасы. 23.30 Пресс-экспресс. 23.40 Эртегатайлырдыг фильм. 00.00 Мелдээр. 00.20—02.00 Футбол. Эш хуу ужуражынар. Ирландиянын болгаш Россиянын шилдик командалары ойнаар.

11.50 Пресс-экспресс. 12.00—12.05 Мелдээр. 15.00 Мелдээр. 15.25 Документилер болгаш салым-хуулар. 15.25 Бизнес-класс. 16.10 «Найгамчыктыг чараш Айсула дугайында тоол». Уран-чечен фильм. 17.35 С. Василенко. Итали сифониялар ноютюн болгаш тарантала. 17.50 Өнү эззинд эте билдигери. 18.00 Мелдээр. 18.25 Культура дугайында мелдээр. 18.40 Кияи болгаш хоолту. 19.15 «Байдал». Язы-буру тала-

10.55 Эртеги почта. 11.25 Амданнамышкын. 11.40 Мединага сенээ. 12.10 Н. Римский-Корсаков. «Псковиянка» опера. 15.00 Мелдээр. 15.05, 21.20. Дамчыдылгалар программасы. 15.10 «Ринальдо Ринальдо — дээрбечилер атаманы». Уругулар уран-чечен фильм. 6-гы сериясы. 15.35 Амдылар болгаш политика. 16.05 Хей-аытка бачымаашкын демек болбас. 16.35 Дирек амытаннар аймаа. 17.15 Кер-

10.55 Эртеги почта. 11.25 Амданнамышкын. 11.40 Мединага сенээ. 12.10 Н. Римский-Корсаков. «Псковиянка» опера. 15.00 Мелдээр. 15.05, 21.20. Дамчыдылгалар программасы. 15.10 «Ринальдо Ринальдо — дээрбечилер атаманы». Уругулар уран-чечен фильм. 6-гы сериясы. 15.35 Амдылар болгаш политика. 16.05 Хей-аытка бачымаашкын демек болбас. 16.35 Дирек амытаннар аймаа. 17.15 Кер-

АГААР

Бөгүн республикага көжүп түрдө будутталдыгы бичи хар чаар хун. Сонгу-барыч чуктен хаттын дүргени 3-8 метр чедер. Агаарнын температурасы хундас +3-тен —2 градус дүне 12-17, чамлык кожуннарга 4-9 градус соок болур. Кызылга шокор будуттаар, онза өскөрдүшкнн чок агаар болду. Хаттын кужу секундала 3-8 метр чедер. Агаарнын температурасы хундас 0 дүне 14-16 градус соок болду. Ушкү хевиринд агаары. Калык кошкак кижилерге эмчинин хайгааралы хелек хун.

Ажылдыр кижилеринч үези. 9.50 Мульти-пульти. «Адыр, мана, сени шиве!» № 1 үндүрүлгези. 10.00—10.30 Россияда бизнес.

14.55 Тараачынар айтыры. 15.20 Оон-моон мелдээр. 15.35 «Бир-ле катап мегелешкеш. Уран-чечен Эй-би-сини фильм. 17.05 Теле-солун. 17.40 Мульти-пульти. «Уругларгы үнүг кижж».

8.25 Негеттинип тур... негеттинип тур... 8.30 Формула—730. 9.00 Чаа шугум. 9.20 Ажылдыр кижилеринч үези. 9.50 Мульти-пульти. «Адыр, мана, сени шиве!» № 2 үндүрүлгези. 10.00—10.20 Чергелешктер.

15.05 Оон-моон мелдээр. 15.20 «Узаткал шактыг». 15.50 Фильминч катар көргүзөр кинотеатр. «Илгеривизи». 17.30 Эй-би-сини мелдээрли.

8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 Негеттинип тур... негеттинип тур... 8.30 Формула—730. 9.00 Чаа шугум. 9.20 Ажылдыр кижилеринч үези. 9.50 Мульти-пульти. «Адыр, мана, сени шиве!» № 3 үндүрүлгези. 10.00—10.55 Чептүг чоруктуу үези.

14.40 М-трест. 14.55 Чергелешктер. 15.10 Тараачынар айтыры. 15.35 Оон-моон мелдээр. 15.50 «Аргона». 16.20 «Санта-Барбара». Телефильм. 294-ку сериясы. 17.10 Эй-би-сини мелдээрли.

8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 Негеттинип тур... негеттинип тур... 8.30 Формула—730. 9.00 Чаа шугум. 9.20 Ажылдыр кижилеринч үези. 9.50—20.00 Чоруптаалы.

14.40 Тараачынар айтыры. 15.05 «Урал аргазы». 15.30 Оон-моон мелдээр. 15.45 «Музыка класы». 16.15 «Санта-Барбара». Телефильм. 295-ки сериясы. 17.05 Эй-би-сини мелдээрли.

8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 Негеттинип тур... негеттинип тур... 8.30 Формула—730. 9.00 Чаа шугум. 9.20 Ажылдыр кижилеринч үези. 9.50 Чоруптаалы. 10.00 «Дедир адрес». 10.30—11.00 Россияда бизнес.

14.35 Тараачынар айтыры. 15.00 «Дисней-ужаалдыг чалап тур». Уран-чечен фильм. 15.55 Мульти-пульти. «Адыр, мана, сени шиве!» № 4 үндүрүлгези. 16.05 Уругуларга дамчыдыл-

10.15 Шажын-чүдүлге программасы. ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 Чептинип тур... негеттинип тур... 8.30 Формула—730. 9.00 Чаа шугум. 9.20 Ажылдыр кижилеринч үези. 9.50 Чоруптаалы. 10.00 «Дедир адрес». 10.30—11.00 Россияда бизнес.

8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 Бистин сандыгыс. 8.55 «Парламент недезайы». 9.20 «Бирги тайм». «Флот болду». 9.50 «Пилгрим». 10.35 «XVIII вектин орус скульптура портрети». 10.55

01.15 Шажын-чүдүлге программасы. ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 8.00 Мелдээр. 8.20 Автомиг. 8.25 «Чемпионга эртеги чеге». 8.55 Улуг хоккей. 9.25 Соник — нараа чечен. «Баштайгы дубль». 9.55 Калыкчы. 10.25 Аты-баты. 10.55 «Вунда молден» көргүзөр. 11.25 Кипрас Маджейка. Заирден репортажтар. 11.55 «Эжим читек». Уран-

ЧАРЛАЛДАР

ЧЕКТИН ИНВЕСТИЦИЯ «ЧӨӨН ЧҮК» ФОНДУЗУН АКЦИОНЕРЛЕРИНИН КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ! Фондунун 1993 чылда кылган ажылынын түннели— дивидендлерин апрель-май айларда төлөп эгелээр. Дивидендлерин төлөп эгелээнинин дугайы солуннар, радио болгаш телевидение дамчыштыр дыннадыптар. Бо чылдын март 25-те 17.00 шакта Улусчу чогаалдыг бажынынга модалар көргүзөрүннн «Челээш» деп шоу-программасы болурун чарлап тур. Анаа келген аалчыларга хеп садарынын аукцион ярмарказы болур. Телефоннар: 3-21-35 болгаш 3-41-42.

«ТЫВА» канал 17.50 Мелдээр. 18.00 Уругуларга фильм. 18.45 «Бора-Шэлел» Конкурстун киржичилери — Шагаан-Артынын № 1 школыннын өөрөшкнчидери. 19.15 Даштыкы чурттар-биле Тыванын харылдаалары. 19.45 Мелдээр. «РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.20 Чептүг чоруктуу үези. 21.20 Понедельник саньца детектив. «Читкен шакта». Уран-чечен

фильм. 22.20 Футбол талазы-биле Россиянын чемпиондалы. 00.00 Мелдээр. 00.25 Тодаргай-биле 00.35 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.45—00.50 Спортчу карусель. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 17.50 «Провинция». 18.25 «Дамаал». Барымдаалыг фильм. 18.55 «Салом, навуру». 19.15 Орус виза. 19.45 Хүнүн-не байырла. 19.55—20.00 Реклама.

18.00 Мелдээр. 18.10 Мультифильм. 18.25 «Көдээ амдырал». Каа-Хем кожуну — кыштаглаашкын. 18.45 «Хову-Акы-93» II кезээ. 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.20 Дээр-гилер-эштер. 20.40 «Санта-Барбара». Телефильм. 294-ку сериясы. 21.35 Артшугум-чүдөл. 22.15 Концерт. 22.30

«ТЫВА» канал 17.40 Мелдээр. 17.50 Уругуларга фильм. 18.50 «Бистин шилл ап турар оруктарысы». Кызылдын автордук техникуму 30 харлаар. 19.30 «Часкы тарылга белекелел». Тандыда байдал. 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.25 «Санта-Барбара». Телефильм. 295-ки сериясы. 21.15 Мен — балтын мен. 21.45 «Ылаптыг чорукчу, ак сеткилдиг артист, өзүлүг өлү-

«ТЫВА» канал 17.30 Мелдээр. 17.40 «О программа». 18.20 «Үенин судалы». Нитилел-политиктиг дамчыдылга. 18.40 Мультифильм. 18.55 «Хөгжүмүг байыр». 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.20 «Кым-даа утундурбаан». 20.25 «Санта-Барбара». Телефильм. 296-гы сериясы. 21.20 «Ылаптыг чорукчу, ак сеткилдиг артист, өзүлүг өлүрүчү». Телешин-музич. 5-ки сериясы. 22.20 Аакычи чук. 22.50 Спортчу карусель. 22.55 Музыка экзамене-

га. 16.20 Телесолун. 16.25 «Санта-Барбара». Телефильм. 296-гы сериясы. 17.15 Эй-би-сини мелдээрли.

«ТЫВА» канал 17.45 «Телеанонс». 18.05 Мелдээр. 18.15 «ТА». Төгүнү арнынар. 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.25 «Чонун Фраги». 21.10 Кино-марафон. «Хей улус аралында кижж». Уран-чечен фильм (АКШ). 1-ги сериясы. 22.25 Экспотен көргү-

зер. 22.35 «Хей улус аралында кижж». Уран-чечен фильм. 2-ги сериясы. 23.50 Спортчу карусель. 00.00 Мелдээр. 00.25 Тодаргай-биле. 00.35—00.40 Сылдыстар чугаалап турлар.

«РОССИЯ» канал 17.45 Россиянын телетелетри. М. Равель — «Хуулгазын төөгү». Опера-балет. 18.40 Хүнүн-не байырла. 18.50 «Европа-Азия». 19.35—20.00 «ХоораЙгыташ».

КВАРТИРА САДЫП ТУР МЕН Кызыл хоорайнын 9-ку школазынын чанында экижидир планнаттыгган, 2 өрээлдиг хужуттунган квартираны (1 каът, лоджия) садып тур мен. Айтырар адреси: Лопсанчап кудумчузу, 37, 2-кв. квартира 38, азы харылзаштырыкчынын телефону—3-98-34.

Солун Россия Федерациянын Парладала болгаш мелдээр амыралы чанында парлаган мелдээринч хостуг чорун камгалар талазы-биле Тывада хайгаарал чегинге бурткеттинген. Бурткеттинген дугаары — Т-0007. Солуннарла парлаттыгган материалдарын, авторларнын бодалдары релакциянын түрүжү-биле дүшөөшүн барып болур. Айтыртыгган фактылары, саннары болгаш өске-даа дыннадылгы дээр авторлар боттары харыс салгалы.

«ТЫВА» канал 17.50 Мелдээр. 18.00 Уругуларга фильм. 18.45 «Бора-Шэлел» Конкурстун киржичилери — Шагаан-Артынын № 1 школыннын өөрөшкнчидери. 19.15 Даштыкы чурттар-биле Тыванын харылдаалары. 19.45 Мелдээр. «РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.20 Чептүг чоруктуу үези. 21.20 Понедельник саньца детектив. «Читкен шакта». Уран-чечен

фильм. 22.20 Футбол талазы-биле Россиянын чемпиондалы. 00.00 Мелдээр. 00.25 Тодаргай-биле 00.35 Сылдыстар чугаалап турлар. 00.45—00.50 Спортчу карусель. УШКУ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал 17.50 «Провинция». 18.25 «Дамаал». Барымдаалыг фильм. 18.55 «Салом, навуру». 19.15 Орус виза. 19.45 Хүнүн-не байырла. 19.55—20.00 Реклама.

«ТЫВА» канал 17.40 Мелдээр. 17.50 Уругуларга фильм. 18.50 «Бистин шилл ап турар оруктарысы». Кызылдын автордук техникуму 30 харлаар. 19.30 «Часкы тарылга белекелел». Тандыда байдал. 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.20 Дээр-гилер-эштер. 20.40 «Санта-Барбара». Телефильм. 294-ку сериясы. 21.35 Артшугум-чүдөл. 22.15 Концерт. 22.30

«ТЫВА» канал 17.40 Мелдээр. 17.50 Уругуларга фильм. 18.50 «Бистин шилл ап турар оруктарысы». Кызылдын автордук техникуму 30 харлаар. 19.30 «Часкы тарылга белекелел». Тандыда байдал. 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.25 «Санта-Барбара». Телефильм. 295-ки сериясы. 21.15 Мен — балтын мен. 21.45 «Ылаптыг чорукчу, ак сеткилдиг артист, өзүлүг өлү-

«ТЫВА» канал 17.30 Мелдээр. 17.40 «О программа». 18.20 «Үенин судалы». Нитилел-политиктиг дамчыдылга. 18.40 Мультифильм. 18.55 «Хөгжүмүг байыр». 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.20 «Кым-даа утундурбаан». 20.25 «Санта-Барбара». Телефильм. 296-гы сериясы. 21.20 «Ылаптыг чорукчу, ак сеткилдиг артист, өзүлүг өлүрүчү». Телешин-музич. 5-ки сериясы. 22.20 Аакычи чук. 22.50 Спортчу карусель. 22.55 Музыка экзамене-

га. 16.20 Телесолун. 16.25 «Санта-Барбара». Телефильм. 296-гы сериясы. 17.15 Эй-би-сини мелдээрли.

«ТЫВА» канал 17.45 «Телеанонс». 18.05 Мелдээр. 18.15 «ТА». Төгүнү арнынар. 19.45 Мелдээр. 19.55 Чарлаалдар.

«РОССИЯ» канал 20.00 Мелдээр. 20.25 «Чонун Фраги». 21.10 Кино-марафон. «Хей улус аралында кижж». Уран-чечен фильм (АКШ). 1-ги сериясы. 22.25 Экспотен көргү-

зер. 22.35 «Хей улус аралында кижж». Уран-чечен фильм. 2-ги сериясы. 23.50 Спортчу карусель. 00.00 Мелдээр. 00.25 Тодаргай-биле. 00.35—00.40 Сылдыстар чугаалап турлар.

«РОССИЯ» канал 17.45 Россиянын телетелетри. М. Равель — «Хуулгазын төөгү». Опера-балет. 18.40 Хүнүн-не байырла. 18.50 «Европа-Азия». 19.35—20.00 «ХоораЙгыташ».

КВАРТИРА САДЫП ТУР МЕН Кызыл хоорайнын 9-ку школазынын чанында экижидир планнаттыгган, 2 өрээлдиг хужуттунган квартираны (1 каът, лоджия) садып тур мен. Айтырар адреси: Лопсанчап кудумчузу, 37, 2-кв. квартира 38, азы харылзаштырыкчынын телефону—3-98-34.

Солун Россия Федерациянын Парладала болгаш мелдээр амыралы чанында парлаган мелдээринч хостуг чорун камгалар талазы-биле Тывада хайгаарал чегинге бурткеттинген. Бурткеттинген дугаары — Т-0007. Солуннарла парлаттыгган материалдарын, авторларнын бодалдары релакциянын түрүжү-биле дүшөөшүн барып болур. Айтыртыгган фактылары, саннары болгаш өске-даа дыннадылгы дээр авторлар боттары харыс салгалы.

Шойлан шуткун кудуп каан паштарга чем хайндырарга таарымчалыг оон конуг кы билер. Ам илдыг саваалар конуг ховарган, чүге дээрге ону будуруп кылбайн турардыр.

Чангыс кижжик Кылын, алгы паштарга тараа хоорарга дыка таарымчалыг, тараа дески бижар. Ак демирден кылган савага тараа хоорарга орта башпас, өрттенири өрттени бээр, чамдыгы чедир бышпас. Оон уламдын далганын, тараанын пшныра куду болур.

Чангыс кижжик Кылын, алгы паштарга тараа хоорарга дыка таарымчалыг, тараа дески бижар. Ак демирден кылган савага тараа хоорарга орта башпас, өрттенири өрттени бээр, чамдыгы чедир бышпас. Оон уламдын далганын, тараанын пшныра куду болур.

Чангыс кижжик Кылын, алгы паштарга тараа хоорарга дыка таарымчалыг, тараа дески бижар. Ак демирден кылган савага тараа хоорарга орта башпас, өрттенири өрттени бээр, чамдыгы чедир бышпас. Оон уламдын далганын, тараанын пшныра куду болур.

Чангыс кижжик Кылын, алгы паштарга тараа хоорарга дыка таарымчалыг, тараа дески бижар. Ак демирден кылган савага тараа хоорарга орта башпас, ө